

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li

SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLAR

VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich

XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIYASI VA

BIRLASHTIRISHNING MOLIYAVIY OQIBATLARI..... 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich

AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ

TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li

QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR

(“TARIXI SHOHRUXIY” ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI..... 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING

TARIXIY BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud

ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN

FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV MASALALARI..... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna

O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI

VA ZAMONAVIY BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI

VA MILLIY IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI

(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna

SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODIY

INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI

TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror

THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,

AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE

IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

<i>Qurbonov Abbos Shonazarovich</i> SUN'YI INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH: YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR	89-93
<i>Esanova Nilufar</i> CHET EL INVESTITSİYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI: XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	94-97
<i>Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich</i> "MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?" MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA)	98-105
<i>Ismatova Zulfizar</i> O'ZBEK MILLIY KIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI	106-114
<i>Abdualimova Durdona Shavkat qizi</i> G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI.....	115-125
<i>Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOYIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI	126-129
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI	130-134
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	135-142
<i>Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li</i> MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	143-151
<i>Sharipova Gulchehra Farhod qizi</i> IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE: IN THE CASE OF JAPAN	152-157
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR	158-162
<i>Sharopov Nurmuhammad Bobirovich</i> DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT: SUBSIDİYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR	163-166
<i>Ibragimov Nodir Nusriddinovich</i> AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK PROGNOZLASH USHLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI	167-174

<i>Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich</i> CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	175-179
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Raupova Ra'no Sohibovna</i> GLOBALASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH.....	180-184
<i>Mamayusupov Umidjon Kurbanovich</i> JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI	185-189
<i>Ergashev Ozodbek Shavkatovich</i> YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI	190-194
<i>Alimova Shaxnoza Xamidovna</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	195-205
<i>Tolipov Baxtiyor</i> YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI	206-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI.....	212-218
<i>Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna</i> RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI	219-225
<i>Yekubova Mavluda Iskandarovna</i> RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK	226-232
<i>Madraximov Atabek Abduraximovich</i> EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI	233-238
<i>Рахматов Нуриддин Негкадамович</i> МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ	239-243
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLILIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOYIY SABAB VA OQIBATLARI	244-247
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li</i> INSON FALSAFASI	248-252
<i>Baratova Madina Xasanovna</i> KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOYIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOYIY OMILLAR	253-259
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOIYLLAR VA IJTIMOYIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI	260-269
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS	270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Kaniyazova Jupargul Orinbayevna</i> THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH. AITMATOV	275-280
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА)	281-285
<i>Sanaqulova Fayoz</i> REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR	286-289
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON'S POETRY	290-293
<i>Norqobilova Nigora Uralovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARG'ISH SO'ZLARING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI	294-298
<i>Ahmedova Fayyoz Rashidovna</i> O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI	299-306
<i>Elmuratova Zamira Khodjamuratovna</i> SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR	307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Sultanova Sabohat Alisherovna</i> FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION"	311-317
<i>Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR	318-328
<i>Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	329-339
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI	340-346
<i>Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova</i> THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION	347-353
<i>Normatova Shirin Abdalnabiyevna</i> XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASH BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR TAHLILI	354-362

<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	363-368
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ...	369-377
<i>Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV	378-392
<i>Amonov Zavqiddin</i> ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI	393-400
<i>Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich</i> YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI	401-405
<i>Makhmudjanova Mokhirakhon</i> ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY	406-411
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Utkirov Nusrat</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI- MODULLI YONDASHUVLAR	419-424
<i>Jamolova Shahlo Qobilovna</i> BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI ("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR. VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA)	425-428
<i>Rasulova Moxidil</i> TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI	429-438
<i>Ismailov Oybek Abdurasulovich</i> ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY TA'LIM BERISH	439-445
<i>Davlatova Nilufar Vosiljonovna</i> BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	446-449

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

THE ROLE OF D.P. ROZIT IN THE DEVELOPMENT OF THE ELECTRIC POWER INDUSTRY OF UZBEKISTAN

Saidboboeva Gulzora Nematjonovna,

Docent of the National University of Uzbekistan, DSc

Abstract. This article examines the work of D.P. Rozit, a distinguished energy specialist in the republic in the 1930s, and his repressions. Using archival documents, historical literature, and scientific research, it analyzes his contribution to the development of the Uzbek electric power industry.

Keywords: D.P.Rozit, Glavenergo, SredazEKOSO, Uzbekistan, energy, electrification, Chirchik, repressions.

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna,

O'zbekiston Milliy universiteti dotsenti,
t.f.d. (DSc)

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'tgan asrning 30-yillarida respublikada energetika sohasida alohida xizmatlari bilan ajralib turgan mutaxassis D.P. Rozit faoliyati va uning qatag'on etilishi ko'rib chiqilgan. Uning O'zbekiston elektr energetika sanoati rivojiga qo'shgan hissasi arxiv hujjatlari, tarixiy adabiyotlar hamda ilmiy tadqiqotlar misolida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: D.P.Rozit, Glavenergo, SredazEKOSO, O'zbekiston, energetika, elektrlashtirish, Chirchiq, qatag'on.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N02>

Kirish. O'zbekistonda elektr energetika sohasida texnik kadrlar tayyorlash ishi sovet davrida dolzarb yo'nalishlardan sanalgan. 20–30-yillarda bu ishlar yo'lga qo'yilib, ma'lum natijalarga erishilgan bo'lsa-da, Sovet hukumati yosh davlatni qurishga qaratilgan sa'y-harakatlarida doimiy ravishda shafqatsiz qatag'on siyosatini olib borgan. Dastlab faqat Rossiya imperiyasi davrida ishlagan faxriy mutaxassislar hibsga olingan bo'lsa, 1930-yillarning o'rtalariga kelib, qatag'on mashinasi tezlashib, boshqaruvchilardan tortib o't o'chiruvchilar va elektrchilargacha bo'lgan barcha odamlarni qamrab oldi. Bu qatag'onlar "Buyuk terror"ning umumiy siyosatining bir qismi bo'lgan va ko'pincha sabotaj, vayronagarchilik va aksilinqilobiy faoliyat haqidagi yolg'on ayblovlar bilan bog'liq bo'lgan.

Siyosiy qatag'onlar energetika sohasini ham chetlab o'tmagan. Energetika strategik jihatdan muhim sanoat edi va rasmiylar hokimiyatni mustahkamlash uchun ma'muriy tuzilmalar ichidagi "dushmanlarni" qidirdilar. Energetika xodimlari ko'pincha uydirma bo'lgan josuslik, sabotaj va vayronagarchilik ayblovlari bilan qatag'onga uchragan. Energetika strategik jihatdan muhim sanoat edi va rasmiylar hokimiyatni mustahkamlash uchun ma'muriy tuzilmalar ichidagi "dushmanlarni" qidirdilar.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Mazkur maqolda O'zbekiston Milliy arxivi (keyingi o'rinlarda – O'zMA) fondlarida saqlanayotgan arxiv fondlari hujjatlariga murojaat qilindi. Jumladan, R-10-fond – O'rta Osiyo Davlat Reja komiteti va R-837-fond – O'zSSR Xalq Komissarlari soveti fondlarining mavzuga doir hujjatlaridagi ma'lumotlar ishga jalyu qilinib, davriy matbuot materiallaridan ham foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Muammoni yoritishda tizimlashtirish, qiyosiy tahlil hamda muammoviy-xronologik kabi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. 1936–1938-yillar oralig'ida birgina Glavenergo* obyektlarida 6500 dan ortiq odam hibsga olindi, ularning yarmi qatl etildi. Ish joyidagi har qanday baxtsiz hodisa yoki halokat aksilinqilobiy deb e'lon qilinib, qatag'on uchun asos bo'lib xizmat qildi. Ishchilarning bema'ni va ommaviy qirg'in qilinishi ishchi kuchi yetishmasligiga olib keldi. Yuz minglab mahbuslar ko'plab energetika inshootlari qurilishida ishlashga majbur bo'ldilar. Bu esa 1930-yillardagi deyarli barcha energetika yutuqlari millionlab odamlarning hayotini yo'qotishi evaziga amalga oshirilganini bildiradi.

Mamlakat, xususan, O'zbekiston elektr energetika sanoati tarixida muhim inshootlarni tiklash, tarmoqni rivoji yo'lida faoliyat ko'rsatgan Dav (David) Petrovich Rozit ham 30-yillar oxirida qatag'on qurboni bo'lgan. Asli kelib chiqishi latish bo'lgan D.P.Rozit 1895-yil 9-sentabrda tavallud topgan. Jitomir qishloq xo'jaligi kolleji, 1921-yildan Sverdlov Kommunistik universitetida o'qigan va Qizil professorlar institutini (1921–1924) iqtisodchi mutaxassisligi bo'yicha tugatgan.

1929-yildan boshlab u O'rta Osiyo Davlat Rejalashtirish komissiyasi raisi, O'rta Osiyo Iqtisodiy Kengashi raisining o'rinbosari, Qozog'iston Qishloq xo'jaligi xalq komissarligi boshqaruvi a'zosi va rejalashtirish-iqtisodiy bo'limi boshlig'i bo'lgan. U "Iqtisodiyot va hayot" jurnaliga muharrirlik ham qilgan.

SredazEKOSO Prezidiumining 1930-yil 22-iyundagi majlisida energetika masalalari va ulardan oqilona foydalanishning yo'llarini chuqurroq ishlab chiqish, mintaq xalq xo'jaligi energiya ta'minotining istiqbolli va bosh rejalarini tezda amalga oshirish maqsadida, o'sha yilning 1-noyabrda O'rta Osiyo energetika syezdini chaqirish va uni tashkil etishga rahbarlikni D.P. Rozit zimmasiga yuklash bo'yicha qaror qabul qilingan [1; 123-124].

O'rta Osiyo I energetika syezdi Tashkiliy byuro majlisi syezdga taqdim etilgan ma'ruzalar ro'yxatini dastlabki ma'ruza deb e'tirof etilishi, ushbu ro'yxatni Tashkiliy byuroning barcha a'zolariga hamda O'rta Osiyoning barcha respublika va ittifoq organlariga, syezdning bo'lajak ishtirokchilariga yuborish zarurligi, shuningdek, respublikalar XKSlariga syezdni chaqirishga ko'maklashuvchi yacheykalar tashkil etish va ushbu yacheykalar tarkibida Tashkiliy byuroni xabardor qilgan holda materiallar tayyorlash taklifini ilgari surgan. Shuningdek, syezdning bo'lajak ishtirokchilari bilan aloqa o'rnatish va tayyorgarlik ishlarining borishi haqida vaqti-vaqti bilan ma'lumot berish, syezdga oid asosiy ma'ruzalarni yoritib borish maqsadida tegishli axborotnomani chop etib borish zarurligi ham e'tirof etilgan.

Tashkiliy byuro syezd muhokamasi uchun taqdim etilgan ma'ruzalarni ko'rib chiqish hamda Toshkent shahridagi mavjud va qurilayotgan stansiyalarga ekskursiya uyushtirish bo'yicha komissiyalar tuzishni ham lozim deb hisoblagan [2; 8].

D.P. Rozit 1932-yil apreldan boshlab O'zbekistonda yashagan. Chirchiq daryosida gidroelektrostansiyalar va o'g'it (selitra) zavodini qurishni taklif qilgan muhandis Konstantin Drennovni qo'llab-quvvatlagan. Uning g'oyasi elektroliz yordamida koks ishlatmasdan sanoat

miqyosida selitra ishlab chiqarish edi. Selitra harbiy maqsadlarda foydalanish uchun mo'ljallangan.

1932-yildan boshlab u "Chirchiqstroy" davlat qurilish boshqarmasi boshlig'i bo'ldi (Chirchiq elektrokimyo zavodi va Chirchiq-Bo'zsuv gidroelektrostansiyalari kaskadini qurdi). Loyiha ramziy ma'noda "O'rta Osiyo Dnepr qurilishi" deb nomlandi. Milliy ahamiyati jihatidan bu qurilish loyihasi Magnitogorsk zavodiga teng edi va hajmi jihatidan Dnepr gidroelektrostansiyasidan ham oshib ketdi. To'g'on va suv o'tkazgich kanal qurilib, elektr stansiyalarining poydevori qo'yildi: biri, to'g'ondan 7 km uzoqlikda, ikkinchisi – Komsomolskaya, 16 km uzoqlikda. Sug'orish kanallari ham alohida yotqizildi. Barcha inshootlar Chirchiq daryosi bo'ylab 40 km dan ortiq masofaga cho'zilgan edi.

Malakali kadrlarning yetishmasligi, uskunalar va mashinalarning yetishmasligi va fuqarolik qurilish ishchilarining yomon yashash sharoitlari ishlarni murakkablashtirdi. Har kuni ertalab ishchilarni qurilish maydonlariga olib borishning iloji bo'lmaganligi sababli, har bir ishchi vaqtinchalik kazarma posyolkasini qurishi kerak edi. Bunday o'nta posyolka bor edi. Eng yirik aholi punkti Komsomolskoye o'rnida gidroelektrostansiya operatorlari va azotli o'g'itlar zavodi ishchilari uchun Chirchiq shahri tashkil etilgan [3; 67]. Bu ishlarni amalga oshirishda D.P. Rozitning ham alohida hissasi borligi sababli, Chirchiqda uning nomiga bitta ko'cha nomlangan.

1932-yilning 22-martida SSSR hukumati huzuridagi O'zbekistonning doimiy vakili O'zSSR XKS raisi F. Xo'jayev va boshqa rasmiylarga yo'llagan maktubida so'nggi vaqtlarda Moskvada bo'lib o'tgan va rejalashtirilayotgan asosiy masalalar xususida axborot bergan. Jumladan, O'rta Osiyo respublikalari energetika xo'jaliklari boshqaruvining tashkiliy shakllari haqida xabar berarkan, shaxsan G.M. Krjijanovskiy bilan uchrashib, Ittifoq Energotsentrining rayon Boshqarmasi bo'yicha suhbatlashgani, uni bu masalaga oid respublika XKS qarori bilan tanishtirib, yig'ilish tayinlashini so'ragan [4; 65].

Muzokara natijasi o'laroq, G.M. Krjijanovskiy O'rta Osiyo respublikalarining Moskvadagi barcha doimiy vakillari, shuningdek, D.V. Rozit hamda Energotsentrning O'rta Osiyodagi vakili Tojiyev ishtirokida yig'ilish o'tkazgan. Yig'ilishda Tojiyev tomonidan taqdim etilgan Energotsentrning O'rta Osiyodagi vakilligi to'g'risidagi qoidalari loyihasi ko'rib chiqilgan. Loyiha Energotsentr raisi G.M. Krjijanovskiyning 10 yanvardagi 13-sonli buyrug'i bilan rayon boshqarmalariga berilgan xo'jalik huquqlariga zid ekanligi hamda O'zbekiston doimiy vakili Energotsentrning O'rta Osiyodagi vakilligi va rayon boshqarmalariga huquqlarini aniqlash yuzasidan kelishmovchiliklar mavjudligini bayon etgan [5; 19-26].

Davomli bahslarda loyiha tuzuvchisi Tojiyev va unga xayrixoh D.V. Rozit energetika tarmog'i Energotsentrning O'rta Osiyodagi vakilligi timsolida markazlashgan boshqaruvga ehtiyoj borligiga astoydil turib olishgan bo'lsa-da, milliy respublikalar doimiy vakillari Energotsentr mas'ullarini ishontirishi ortidan G.M. Krjijanovskiy o'rinbosari N.A. Paskutskiyga Toshkentga borib, F. Xo'jayev, Atabayev, Tojiyev, Abduraxmonov va Rozit bilan birgalikda O'rta Osiyo respublikalari energetika xo'jaligini boshqarishni tashkil etish shakli to'g'risida yakuniy loyihani ishlab chiqish va Ittifoq Energotsentriga tasdiq uchun taqdim etish topshirig'i berilgan [6; 65].

O'zbekistonda 30-yillarning o'rtalarida elektrlashtirish bo'yicha ko'plab ishlar amalga oshirilganligi, respublika rahbariyati bu davrda elektrlashtirishda sezilarli yutuqlarga erishilgani, "butun energetika sanoati deyarli yangidan bunyod etilib, qator gidro va IESlari:

Bo'zsuv, Qodiriya qurilib, Quvasoy, Buxoro, Bo'rjar va boshqalar qurilayotgani" [7; 18] haqida alohida ta'kidlagan. "Pravda Vostoka" gazetasining 1935-yilgi sonlaridan birida Chirchiq daryosida GES qurilishi, kadrlar masalasi yuzasidan Chirchiqstroy boshlig'i D. Rozitning maqolasida quruvchilar daryoning asrlar davomidagi shiddatli o'zanini to'sib, 6 marta suvni yangi qad rostlagan aylanma kanal orqali yo'naltirishgani, suvdan bo'shagan yerda Chirchiqstroyning temir-beton poydevor yotqizish uchun qazilgan doimiy chuquri (kotlovan) tayyor bo'lgani xabar qilingan [8; 141].

Chirchiq GESda aylanma kanal va suvto'sgichda (vaqtincha suvni to'sib turish uchun yasalgan to'g'on – G.S.) hammasi bo'lib 316 ming kubometr tuproq, 78 ming kubometr portlatish ishlari, 1467 kubometr gabion**, 12 ming kubometr shox-shabbali tosh, 25 ming metrlik yog'och ishlari, 3743 kubometr yog'och yuklash, 1231 kubometr temir-beton bo'lak ishlari amalga oshirildi. Aylanma kanalning qurilishi shuni ko'rsatdiki, suvni asosiy o'zandan tarmoqlab chiqaruvchi kanal – eng murakkab inshoot 1-Chirchiq GES – kelgusida tuproq ishlarini mexanizatsiyalashtirish natijasida o'z muddatida amalga oshirilishi mumkin bo'lgan [9].

Sovet hukumatining 30-yillardagi qatag'on mashinasi tashkilotchi va ishchan kadrlar qatori, D.P. Rozitni ham ayamadi. U 1937-yil 3-yanvarda hibsga olingan va sabotajda ayblanib, Moskvaga olib ketilgan. 1 iyulda esa SSSR Oliy sudi Harbiy kollegiyasi tomonidan aksilinqilobiy terrorchi tashkilotda ishtirok etganlikda ayblanib, o'lim jazosiga hukm qilingan va shu kuni otib o'ldirilgan.

1938-yilda rasman hukumat nashri bo'lmasa ham, amalda uning mafkurasini tarqatuvchi mahalliy gazetada o'zi bir paytlar 5 yilcha tinim bilmay boshqargan "Chirchiqstroy" ishchilari nomidan yozilgan maqolada shunday deyilgan: "...Vatanning bu xoinlari – Ikromov, Xo'jayev, Rozit "Chirchiqstroy" qurilishiga iflos panjalarini qo'ydilar. Ular o'zlarining buzg'unchilik harakatlari bilan qurilishni kechiktirishdi, davlat mablag'larini isrof qilishdi va qurilishdan halol odamlarni siqib chiqarishdi. Shu bilan birga, ular qurilishni begonalar, har xil banditlar bilan to'ldirishdi. Biz, "Chirchiqstroy" jamoasi, Oliy sudning fashizm yollanma banditlarining bu qabih to'dasini yo'q qilish haqidagi hukmini bir ovozdan ma'qullaymiz" [10].

Xulosa. Garchand Stalin vafotidan keyin siyosiy mahbuslarni ozod etish va qatl etilganlarni oqlash siyosati doirasida D.P. Rozit shaxsi ham 1958-yilda oqlangan bo'lsa-da, ommaviy qatag'onlar mamlakat, xususan, respublika energetika sanoati sohasida kadrlarning halokatli yo'qotishlariga olib kelgani, uning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatganligini hech narsa bilan to'ldirib bo'lmaydi. Zero, 30-yillarning oxirida energetika sohasini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan ko'plab malakali muhandislar va texnik xodimlar halok bo'lgan edi.

* Glavenergo (shuningdek, SSSR Glavenergosi) – SSSR Og'ir sanoat xalq komissarligining Energetika xo'jaligi bosh boshqarmasi (1921–1939-yillar). Uning negizida 139 yilda SSSR Elektr stansiyalar va elektr sanoati xalq komissarligi tashkil etilgan.

** Gabion – qurilishda olti burchakli yacheykalar bilan o'ralgan simli to'rdan tayyorlangan turli shakldagi uch o'lchamli mahsulotlar.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zMA R-837-fond, 8-ro'yxat, 67-yig'majild.
2. O'zMA R-10-fond, 1-ro'yxat, 115-yig'majild.

3. Рогозин А.А. Гидростроитель Федор Логинов (Судьба в контексте эпохи). – Волгоград: ВолгГАСУ, 2014.
4. O'zMA R-837-fond, 10-ro'uxat, 67-yig'majild.
5. Саидбобоева Г.Н. Ўзбекистон Миллий архиви хужжатларида гидроэлектр станцияларининг қурилишига доир маълумотлар (XX аср 20-йиллари охири–30-йиллар боши) // “Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари”. – Тошкент, 2023. – №10 (3).
6. O'zMA R-837-fond, 10-ro'uxat, 67-yig'majild.
7. Ходжаев Ф. Десять лет Советского Узбекистана // «Огонёк». – Москва, 1934. – Специальный номер.
8. Saidboboieva G.N. Electrification History of Uzbekistan in Scientific Literatures // American Journal of Research in Humanities and Social Sciences. Vol. 12. May, 2023.
9. Чирчику указан новый путь // «Правда Востока». 1 марта 1935 г.
10. “Стахановец “Чирчикстроя”. 14 марта 1938 г.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).